

Konrad Kędzierski¹

GRANICA PAŃSTWA JAKO ELEMENT WALKI Z PRZESTĘPCZOŚCIĄ W KONTEKŚCIE KONFLIKTU ROSYJSKO-UKRAIŃSKIEGO

Streszczenie

Artykuł przedstawia analizę współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa państwowego w kontekście ochrony wschodniej granicy Polski, zwłaszcza wobec skutków konfliktu rosyjsko-ukraińskiego i presji migracyjnej z Białorusi. Wskazano, że zmieniająca się struktura przestępczości popełnianej przez cudzoziemców wymaga zintegrowanego podejścia, łączącego instrumenty prawne, organizacyjne i technologiczne. Polska odpowiedziała na te wyzwania, wdrażając rozwiązania infrastrukturalne i cyfrowe, takie jak fizyczna bariera, strefa buforowa oraz system nadzoru elektronicznego w ramach programu *Tarcza Wschód*. Autor podkreśla, że skuteczna ochrona granicy wymaga współdziałania służb oraz równowagi między bezpieczeństwem a poszanowaniem praw człowieka, co stanowi istotny element budowania odporności państwa na zagrożenia hybrydowe i przestępczość transgraniczną.

Słowa kluczowe: granica państwa, przestępczość, współdziałanie służb, konflikt rosyjsko-ukraiński

Wstęp

Współczesne procesy geopolityczne, w szczególności konflikt rosyjsko-ukraiński, unaoczniają, że granica państwowa przestaje być wyłącznie linią demarkacyjną między terytoriami, a staje się dynamicznym instrumentem bezpieczeństwa państwowego. Punktem wyjścia niniejszego opracowania jest hipoteza, iż skuteczność ochrony granicy państwowej w warunkach współczesnych zagrożeń zależy od integracji instrumentów prawnych, organizacyjnych i technologicznych w ramach spójnego systemu przeciwdziałania przestępczości transgranicznej oraz zagrożeniom hybrydowym. Celem badań jest wykazanie, że działania podejmowane przez polskie organy administracji, zwłaszcza w kontekście granicy wschodniej,

¹ Uniwersytet Rzeszowski, e-mail: drkkedzierski@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2952-3505.

stanowią przykład ewolucji od tradycyjnych form ochrony granicy ku modelowi zintegrowanego bezpieczeństwa.

W opracowaniu zastosowano metodę dogmatyczno-prawną, polegającą na analizie obowiązujących przepisów prawa krajowego i międzynarodowego, w tym ustaw: o Straży Granicznej, o ochronie granicy państwowej, o cudzoziemcach, a także wybranych aktów prawa Unii Europejskiej dotyczących zarządzania granicami i bezpieczeństwa wewnętrznego. Uzupełniając wykorzystano materiały statystyczne Straży Granicznej, raporty MSWiA oraz opracowania naukowe i analityczne poświęcone przestępczości transgranicznej, migracji i bezpieczeństwu terytorialnemu. Analiza tych źródeł umożliwia uchwycenie zarówno normatywnych podstaw funkcjonowania systemu ochrony granic, jak i praktycznych przejawów jego adaptacji do nowych zagrożeń.

Funkcja granicy jako element realizacji polityki państwa

Przemieszczanie się ludzi stanowi nieodłączną część ludzkiego życia. Od zarania dziejów człowiek zmieniał miejsce zamieszkania, poszukując lepszych warunków do życia – jedzenia, poprawy sytuacji materialnej, bezpieczeństwa czy zmiany otoczenia. Migracja to proces polegający na przemieszczeniu się ludności, który wiąże się ze zmianą miejsca stałego lub czasowego pobytu, zazwyczaj z przekroczeniem granic administracyjnych jednostek terytorialnych. W przeszłości migracje miały często charakter cykliczny i były determinowane przez czynniki przyrodnicze, takie jak nieurodzaj, klęski żywiołowe, prześladowania czy zagrożenie zniewoleniem. Ludzie wędrowali, by uniknąć trudnych warunków środowiskowych i społecznych. Obecnie migracje przebiegają w podobnym duchu – są motywowane chęcią poprawy jakości życia. W globalnym świecie, dzięki powszechnemu dostępowi do informacji i rozwojowi technologii, ludzie mogą obserwować styl życia innych, np. za pośrednictwem mediów społecznościowych, co często budzi w nich pragnienie życia w lepszych i bezpieczniejszych warunkach. Nie bez znaczenia pozostają także czynniki środowiskowe, jak zmiany klimatyczne, susze, powodzie czy huragany, które niszczą naturalne środowisko i zmuszają ludzi do opuszczania swoich domów. Dodatkowo, powodem migracji bywają wojny i konflikty zbrojne, które wywołują strach o życie i zdrowie, zmuszając ludzi do szukania schronienia w bezpieczniejszych miejscach².

² Szerzej: K. Kędziński, *Procedura pushback w świetle polsko-białoruskiego kryzysu granicznego. Głos w dyskusji*, „Studia Prawnoustrojowe”, 2024, nr 66, s. 183–192.

Granica państwowa od zawsze pełniła istotną rolę w życiu społecznym i towarzyszyła rozwojowi ludzkości. Wraz z upływem czasu zmieniał się jej znaczenie, cechy oraz funkcje. Choć z jednej strony granica może dawać poczucie stabilizacji i bezpieczeństwa, z drugiej często staje się źródłem napięć i konfliktów – politycznych, militarnych, gospodarczych czy społecznych. W szczególności w Europie granice mają wyjątkowe znaczenie. Ponad 35 lat temu kontynent ten przeszedł istotne zmiany w układzie terytorialnym, a późniejsze procesy – takie jak integracja europejska, globalizacja czy nacjonalizacja polityki – przyczyniły się do dalszych przekształceń granic między państwami.

W latach 90. ubiegłego wieku, po upadku ZSRR i całego systemu komunistycznego, zmianom terytorialnym sprzyjał trend nacjonalistyczny, w wyniku którego w Europie środkowej i wschodniej doszło do szeregu pokojowych bądź krwawych wydarzeń politycznych, które doprowadzały do rewizji granic międzypaństwowych. Na mapie Europy pojawiły się państwa takie, jak Chorwacja, Słowenia, Czarnogóra czy Serbia, które powstały po rozpadzie Jugosławii, a także państwa powstałe po upadku ZSRR, m.in. Litwa, Łotwa, Estonia, Ukraina czy Białoruś³.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że coraz istotniejszą rolę na mapie Europy lat 90. XX w. zaczęły odgrywać granice polityczne nowego typu, które odnosiły się do terytorium wspólnoty UE. Granice te obok funkcji prawnej pełniły równocześnie funkcje gospodarcze w zakresie wspólnej polityki celnej i handlowej⁴. Prawo Unii Europejskiej w największym stopniu przyczynia się do rezygnacji z gospodarczo-celnej funkcji bariery. Z jednej strony wynika to z faktu, że UE stanowi najbardziej zaawansowaną formę integracji gospodarczej, a z drugiej – z zasad funkcjonowania rynku wewnętrznego opartego na czterech swobodach: swobodnym przepływie towarów, osób, usług i kapitału⁵.

Warto zauważyć, że pod wpływem procesów integracyjnych w ramach funkcjonowania UE zmianom ulegają pozostałe odcinki granic członkowskich, które stają się granicami wewnętrznymi UE. Wewnętrzna granica państwa odnosi się do przestrzennego zakresu terytorialnej zwierzchności władzy. Obejmuje to regulacje oraz swobodę działań różnych grup funkcjonujących wewnątrz państwa, w tym kwestie migracji, przepływu środków finansowych i dóbr materialnych, a także informacji poza terytorium kraju.

³ Szerzej: M. Trojanowska-Strzęboszewska, *Zmieniające się granice państwowe w Europie. Rozważania o funkcjach i naturze współczesnych granic* [w:] *Bezpieczeństwo granic – granice bezpieczeństwa*, red. D. Karczewski, R. Zenderowski, Warszawa 2023, s. 17 i n.

⁴ *Eadem*, *Trzy oblicza unijnych granic. Polityka granic zewnętrznych Unii Europejskiej*, Warszawa 2011.

⁵ Szerzej: J. Zombirt, *Mechanizmy rynku wewnętrznego UE*, Warszawa 2009, s. 28 i n.

W tym ujęciu granica określa obszar, na którym państwo może realizować swoje funkcje wynikające z posiadanej władzy⁶.

Jednym z kluczowych aspektów granic w ujęciu procesualnym jest to, że stanowią one narzędzie realizacji polityki państwa. Państwa wdrażają różne strategie, wykorzystując granice jako element wspierający wybrane cele. W badaniach nad granicami istnieje wiele podziałów ich funkcji, które łączą tę tematykę z podejściami charakterystycznymi dla różnych dziedzin nauki. Na przykład w socjologii spotyka się klasyfikacje oparte na rzeczywistych doświadczeniach związanych z funkcjonowaniem granic, natomiast w naukach o stosunkach międzynarodowych funkcje granic są analizowane m.in. w kontekście charakteru relacji między państwami⁷.

Literatura przedmiotu wyodrębnia mnogość funkcji granicy⁸, które można analizować z różnych punktów widzenia. Z punktu widzenia niniejszego artykułu stosowne będzie wskazanie m.in. funkcji polityczno-prawnej, która polega na wyznaczeniu obszaru suwerenności państwa i wskazaniu jego jurysdykcji. Zakres występowania tej funkcji jako bariery wyznacza poziom otwartości państwa, a tym samym decyduje o jego zdolności do nawiązywania kontaktów lub izolowania się od innych obszarów. Jej realizacja opiera się głównie na przepisach krajowych i jest prowadzona przez organy administracji państwowej. Każde państwo posiada w swoim prawie wewnętrznym regulacje dotyczące ruchu granicznego, określające zasady przekraczania granicy oraz związane z tym wymogi administracyjnoprawne. W prawie Unii Europejskiej funkcjonowanie tej zasady jest określone przez postanowienia układu z Schengen⁹.

Funkcja gospodarczo-celna polega na działaniach państwa prowadzonych na granicy w celu ochrony krajowego przemysłu, handlu czy rolnictwa, a także zapewnienia odpowiednich dochodów do budżetu. Obejmuje ona m.in. przestrzeganie przepisów celnych oraz egzekwowanie zakazów importu i eksportu określonych towarów. W prawie krajowym zakres tej funkcji zależy od poziomu integracji gospodarczej państwa oraz jego per-

⁶ Por. G. Balawajder, *Granice Unii Europejskiej w kontekście współczesnych wyzwań kryzysu uchodźczo-migracyjnego, brexitu i pandemii koronawirusa*, Opole 2022, s. 27.

⁷ M. Trojanowska-Strzęboszewska, *Zmieniające się granice państwowe...*, s. 31; szerzej: A. Moraczewska, *Transformacja funkcji granic Polski*, Lublin 2008.

⁸ Herbert Dittgen wskazał pięć podstawowych funkcji granicy, takich jak: tradycyjna funkcja militarna, funkcja prawna, funkcja ekonomiczna, funkcja ideologiczna oraz funkcja społeczno-psychologiczna. H. Dittgen, *World without Borders? Reflections on the Future of the Nation-State*, „Government and Opposition”, 1999, vol. 34 (2) s. 161 i n.

⁹ Szerzej: S.M. Grochalski, *Konwencja z Prum – selektywna współpraca transgraniczna* [w:] *Silesia – date fabula narratora. Tekst ofiarowany profesorowi Michałowi Lisowskiemu*, Opole 2009, s. 275 i n.

spektyw rozwojowych. Realizacja tej funkcji odbywa się za pomocą narzędzi takich jak cła¹⁰.

Funkcja sanitarna odnosi się głównie do działań mających na celu zapobieganie przedostawaniu się na terytorium państwa chorób zakaźnych ludzi i zwierząt. Jej zadaniem jest m.in. stworzenie bariery dla osób i towarów mogących stanowić zagrożenie dla zdrowia oraz życia obywateli. Każde państwo w ramach swojego prawa krajowego określa normy oraz wymagania sanitarne i weterynaryjne wobec towarów sprowadzanych z zagranicy. Doświadczenia ostatnich lat, takie jak pandemia COVID-19, epidemia choroby szalonych krów czy ptasia grypa, pokazują, że mimo postępującej integracji państw i odchodzenia od granic jako barier w polityce czy gospodarce, w zakresie funkcji sanitarnej przepisy prawa krajowego zachowują szczególną surowość¹¹.

Funkcja ideologiczna dotyczy oddzielania przez granicę państw o odmiennych systemach ideowych. Każde państwo opiera swoje funkcjonowanie na konstytucyjnie ukształtowanym systemie politycznym, którego elementem jest m.in. reżim polityczny. W przypadku ustrojów autorytarnych granica w wymiarze ideologicznym pełni rolę bariery ograniczającej otwartość państwa w sferze społecznej, gospodarczej i politycznej. Przykładem integracji w Europie jest Unia Europejska – najbardziej zaawansowana struktura integracyjna, której celem jest znoszenie granic wewnętrznych. Odmienne wygląda sytuacja w przypadku granicy zewnętrznej UE, np. między Polską a Białorusią czy Rosją¹².

Ilustracją ideologicznego znaczenia granic mogą być poglądy rosyjskiego geopolityka Aleksandra Dugina, uznawanego w niektórych środowiskach za „mózg Putina”. Jego doktryna pomaga zrozumieć decyzje Kremla, w tym te dotyczące konfliktu z Ukrainą. Po rozpadzie ZSRR w 1991 r. i upadku komunizmu Rosja utraciła ideologiczną podstawę rywalizacji z Zachodem. Dugin zaproponował wypełnienie tej luki poprzez adaptację koncepcji eurazjyzmu do współczesnych realiów, tworząc teorię neoeurazjyzmu. Nawiązywała ona do idei rozwiniętych na początku XX w. przez rosyjskich emigrantów politycznych, którzy opuścili kraj po rewolucji październikowej. W nowej wersji głównym przeciwnikiem Rosji nie była już – uznawana za kulturowo osłabioną – Europa, w tym Niemcy, lecz przede wszystkim świat anglosaski, reprezentowany przez Wielką Brytanię i Stany Zjednoczone¹³. Dunin zauważa, że „Rosjanie historycznie zawsze

¹⁰ G. Balawajder, *op.cit.*, s. 57.

¹¹ *Ibidem*, s. 58.

¹² *Ibidem*, s. 62–63.

¹³ Szerzej: M. Sulkowski, *Rosja i Zachód w geopolitycznym imaginariuszu Aleksandra Dugina* [w:] *Bezpieczeństwo granic – granice bezpieczeństwa...*, s. 448 i n.

byli imperium. To co było od zawsze to wola ludu, by zjednoczyć kulturowe i cywilizacyjne gigantyczne przestrzenie Eurazji. Najważniejszym elementem każdego imperium, także Rosji, jest ideologia i jasno określona misja. Eurazjatyzm jest więc projektem, który ma na celu zsyntezowanie wszystkich dotychczasowych «idei imperialnych» – od Czyngis chana do Moskwy jako Trzeciego Rzymu¹⁴. Ta ideologia może stanowić próbę odpowiedzi na pytanie – dlaczego doszło do zbrojnego ataku Federacji Rosyjskiej na Ukrainę.

Funkcja strategiczna dotyczy kwestii w aspekcie militarnym i geopolitycznym. Niemiecki uczone K. Haushofer kategoryzował je jako „granice ataku, obrony i manewru”¹⁵. Głównym zamierzeniem tej funkcji jest kwestia przynależności do paktu wojskowego, położenie geograficzne, jak również sytuacja międzynarodowa¹⁶. Przykładem może być tu Polska, która na wschodzie graniczy z Ukrainą i Białorusią, na północy z Rosją, a więc jest zewnętrzną granicą zarówno NATO, jak i UE. Obecna sytuacja geopolityczna w Europie i na świecie determinuje wzmocnienie ochrony granicy właśnie na tych odcinkach. Szczególne znaczenie mają w tym względzie relacje zachodzące pomiędzy danymi blokami państw a ich otoczeniem. Aktualnie relacje te są napięte (szczególnie na linii Warszawa – Mińsk, Moskwa), a co za tym idzie, granica państwa może być postrzegana jako pewnego rodzaju bariera. Ta bariera w dużej mierze regulowana jest członkostwem Polski w Sojuszu Północnoatlantyckim i wynikającymi z tego traktatu postanowieniami. Z kolei w przypadku UE strategiczna funkcja dotyczy zewnętrznej granicy Unii, bezpieczeństwa, a w obecnej sytuacji – walki z dezinformacją, wojną hybrydową i nielegalnymi migrantami przedostającymi się na tych odcinkach na terytorium Wspólnoty Europejskiej.

Należy zwrócić uwagę, iż obecna sytuacja na granicy polsko-białoruskiej ma charakter sztuczny. Szlak migracyjny na granicy został celowo utworzony w celu destabilizacji państwa polskiego. Reżim białoruski, kierowany przez Aleksandra Łukaszenkę, we współpracy z rosyjskim przywódcą Władimirem Putinem, dąży do wywołania presji migracyjnej, która ma prowadzić do chaosu oraz pogłębiania podziałów społecznych w Polsce i w Unii Europejskiej. W rezultacie działania te mają przyczynić się do pogorszenia wizerunku Polski na arenie międzynarodowej poprzez przedstawianie jej jako państwa naruszającego podstawowe prawa człowieka i obywatela. Celem tych zabiegów jest także osłabienie pozycji Polski

¹⁴ A. Dunin, *Czwarta teoria polityczna*, Marki 2018, s. 194–195.

¹⁵ Por. A. Wolff-Powęska, *Doktryna polityki w Niemczech*, Poznań 1979, s. 153.

¹⁶ G. Baławajder, *Granica państwa jako kategoria geograficzna, prawna, polityczna i społeczna* [w:] *Granice Państwa jako granice jurysdykcji w UE*, red. S.M. Grochalski, Dąbrowa Górnicza, 2012, s. 30.

w relacjach międzynarodowych oraz wzmocnienie narracji propagandowej, prowadzonej przez Mińsk i Moskwę, o rzekomej eskalacji napięcia na granicy z Białorusią i domniemanej agresji ze strony NATO oraz Unii Europejskiej¹⁷. W rzeczywistości działania te mogą służyć jako instrument umożliwiający przenikanie na terytorium Polski grup przestępczych, których aktywność ma charakter zorganizowany i potencjalnie zbrojny. W tym kontekście granica staje się nie tylko linią demarkacyjną o znaczeniu polityczno-terytorialnym, lecz również obszarem szczególnego ryzyka w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Wskazuje się, że możliwe formy destabilizacji obejmują akty sabotażu, takie jak podpalenia obiektów handlowych wielkopowierzchniowych¹⁸ czy budynków użyteczności publicznej, które mogą być elementem strategii działań hybrydowych. Stanowią one potencjalne narzędzie wywoływania niepokoju społecznego oraz zakłócenia funkcjonowania instytucji państwowych i gospodarki.

Granica państwa jako element walki z przestępczością

Najistotniejszym aktem prawnym regulującym zagadnienia ochrony granicy jest ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej¹⁹. Już na samym początku tego aktu została przedstawiona definicja granicy, wskazująca, iż jest to powierzchnia pionowa przechodząca przez linię graniczną, oddzielająca terytorium państwa polskiego od terytoriów innych państw i od morza pełnego. Natomiast Straż Graniczna jest formacją przeznaczoną do ochrony tej granicy, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji²⁰.

Z perspektywy bezpieczeństwa publicznego oraz zwalczania przestępczości zorganizowanej konieczne jest zatem uwzględnianie wymiaru kryminogennego w analizach zagrożeń wynikających z niestabilności na grani-

¹⁷ Szerzej: K. Kędziński, *op.cit.*, s. 183–192.

¹⁸ Jak wynika z raportu Prokuratury Krajowej – w toku śledztwa prowadzonego przez prokuratorów z mazowieckich „pezetów” oraz funkcjonariuszy KSP i ABW ustalono, iż pożar Centrum Handlowego przy ul. Marywilskiej 44 w Warszawie z 12 maja 2024 r. był wynikiem podpalenia dokonanego na zlecenie wywiadu Federacji Rosyjskiej. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy pozwolił na przedstawienie zarzutów dwóm obywatelom Ukrainy, którzy współdziałali z osobami dokonującymi podpalenia. *Zarzuty w związku z pożarem hali przy ul. Marywilskiej 44*, Prokuratura Krajowa, <https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa> (08.08.2025).

¹⁹ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (Dz.U. 2025, poz. 184).

²⁰ Art. 1 Ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. 2025, poz. 914 z późn. zm.).

cach państwa. W ostatnich latach obserwuje się istotne zmiany w strukturze przestępczości popełnianej przez cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, co znajduje odzwierciedlenie w statystykach policyjnych. Zjawisko to nabiera szczególnego znaczenia w kontekście trwającego konfliktu rosyjsko-ukraińskiego oraz związanych z nim procesów migracyjnych i napięć na wschodniej granicy państwa²¹.

Według danych opublikowanych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, w 2024 roku Policja zidentyfikowała łącznie 286 250 osób podejrzanych o popełnienie czynów zabronionych, spośród których 16 437 stanowili cudzoziemcy. Oznacza to, że udział obcokrajowców w ogólnej liczbie podejrzanych wyniósł 5,74%, co wskazuje na stosunkowo niski, choć istotny, udział tej grupy w strukturze przestępczości ogólnej²².

Analiza szczegółowa wskazuje, że dominujące typy przestępstw popełnianych przez cudzoziemców obejmują prowadzenie pojazdów pod wpływem alkoholu, kradzieże mienia oraz przestępstwa związane z posiadaniem środków odurzających. Szczególną dynamikę wzrostu odnotowano w przypadkach naruszenia sądowego zakazu prowadzenia pojazdów, a także fałszowania dokumentów i podpisów, co rodzi potencjalne zagrożenia dla bezpieczeństwa administracyjnego i porządku publicznego.

W strukturze narodowościowej osób podejrzanych o popełnienie przestępstw zdecydowanie dominują obywatele Ukrainy, którzy stanowili niemal 60% całkowitej liczby cudzoziemców figurujących w policyjnych rejestrach jako podejrzani. Na kolejnych miejscach plasują się obywatele Gruzji (11%) oraz Białorusi (7%). Co istotne, w obu tych grupach zaobserwowano znaczący wzrost liczby podejrzanych – w przypadku Gruzynów o ponad 100% (z 881 w 2020 r. do 1780 w 2024 r.), a w przypadku Białorusinów o ponad 50% (z 493 do 1122 przypadków)²³.

Zjawisko to należy analizować nie tylko w kontekście lokalnym, lecz także jako element szerszego obrazu wyzwań dla bezpieczeństwa państwa związanych z destabilizacją regionu Europy Wschodniej. Intensyfikacja procesów migracyjnych wywołana wojną w Ukrainie oraz zwiększoną presją migracyjną na granicy z Białorusią stwarza nowe ryzyka w zakresie ochrony granic i kontroli transgranicznej przestępczości.

²¹ Szerzej: B. Kurzępa, *Karnoprawne aspekty ochrony polskiej granicy państwowej. Wykroczenia graniczne*, „Prokuratura i Prawo”, 2023, nr 2, s. 85–101.

²² *Nie ma zgody, by zorganizowane grupy przestępcze obcokrajowców burzyły porządek publiczny*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, <https://www.mswia.gov.pl> (08.08.2025).

²³ D. Pawłowska, *Nie mafijne porachunki, ale pospolita przestępczość. Znamy statystyki przestępstw popełnianych przez obcokrajowców*, *Gazeta.pl*, <https://gazeta.pl>, 24.02.2025 (08.08.2025).

Dane te powinny stanowić istotny punkt odniesienia dla polityk bezpieczeństwa, zwłaszcza w kontekście działań prewencyjnych i wzmacniania systemów kontroli granicznej. Zwiększony napływ cudzoziemców w wyniku konfliktu zbrojnego oraz napięć geopolitycznych wymaga jednocześnie odpowiednio wyważonego podejścia – uwzględniającego zarówno kwestie bezpieczeństwa, jak i ochrony praw człowieka oraz integracji społecznej migrantów.

Instrumentalizacji zjawiska migracji towarzyszy szereg działań hybrydowych, obejmujących kampanie dezinformacyjne, operacje o charakterze psychologicznym oraz bezpośrednie akty agresji wymierzone zarówno w infrastrukturę graniczną, jak i personel odpowiedzialny za jej ochronę. Tego rodzaju destabilizacja granicy może być wykorzystywana przez władze Białorusi i Rosji jako narzędzie do inicjowania różnorodnych prowokacji, w tym również o charakterze zbrojnym, a także do eskalacji napięć. Ponadto może ona służyć jako kanał przerzutowy dla grup dywersyjnych podejmujących działania sabotażowe wobec infrastruktury krytycznej, co bezpośrednio zagraża bezpieczeństwu wewnętrznemu państwa i sprzyja rozwojowi zorganizowanej przestępczości. Przykładem może być tu sytuacja w dniu 10 lipca 2025 r. w rejonie miejscowości Michałowo (woj. podlaskie), gdzie doszło do incydentu z udziałem trzech migrantów usiłujących nielegalnie przekroczyć granicę polsko-białoruską. Dwóch z nich wycofało się po zauważeniu patrolu, natomiast trzeci wykazał agresję wobec polskiego żołnierza. W związku z zaistniałym zagrożeniem funkcjonariusze użyli środków przymusu bezpośredniego – broni gładkolufowej z gumowymi pociskami²⁴. Zdarzenie to należy rozpatrywać w szerszym kontekście rosnącego ryzyka związanego z upolitycznionymi mechanizmami presji migracyjnej, które mogą służyć nie tylko do destabilizacji granic, ale również stwarzać warunki sprzyjające eskalacji przestępczości – w tym przemocy wobec funkcjonariuszy publicznych. Tego typu incydenty wskazują na konieczność dalszego wzmacniania zdolności operacyjnych służb mundurowych oraz opracowania skutecznych mechanizmów reagowania w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa na granicy państwowej.

Innym istotnym zagrożeniem ze wschodu jest próba przedostawiania się przestępców na terytorium Polski i UE. Osoby te są odpowiedzialne za szerzenie dezinformacji, działania hybrydowe oraz są źródłem przestępstw pospolitych, takich jak kradzieże, rozboje czy działalność grup zorganizowanych, jak również działalność wroga na rzecz innego państwa. Rolą państwa jest ochrona granicy przed takimi sytuacjami. Jak

²⁴ *Atak na granicy z Białorusią. Żołnierz zaatakowany przez agresywnego migranta*, Poinformowani, <https://poinformowani.pl> (08.08.2025).

słusznie zauważa M. Lisiecki, „ochrona granicy państwowej obejmuje ochronę zarówno polityczną, gospodarczą i ekologiczną obszarów funkcjonowania państwa”²⁵. Efektywne zabezpieczenie granicy stanowi zadanie o wysokim stopniu złożoności, wymagające skoordynowanego wdrażania czynności o charakterze administracyjno-politycznym, sanitarnym, wojskowym oraz kryminalnym w celu przeciwdziałania przestępczości. Działania te, różniące się stopniem restrykcyjności, są realizowane przez każde niezależne państwo w celu przeciwdziałania nielegalnym przekroczeniom granicy. Suwerenność państwa nad jego terytorium i granicami znajduje odzwierciedlenie w kształtowaniu odpowiedniego systemu ochrony granic²⁶.

Trzecia dekada XXI w. zdecydowanie charakteryzuje się postępowaniem technicznym i technologicznym wykorzystywanym przez organy państwowe w celu ochrony granicy państwa. W dużej mierze w tych operacjach używane są środki inteligentnej ochrony granicy, które sprowadzają się do wznoszenia wzdłuż granic lądowych fizycznych barier wspieranych przez inteligentne systemy wykrywania ruchu, dźwięku za pomocą kamer. Należy podkreślić, że tego typu środki bezpieczeństwa mają ograniczoną skuteczność; ich celem jest przede wszystkim utrudnienie przekroczenia granicy, a ponadto mają ułatwić pracę służbom patrolującym ten obszar. Nie sposób nie zgodzić się w tym miejscu z T. Ferenc, iż „działania te mają wszelkie znamiona doraźności. Zawsze będą zawodziły albo okazywały się niewystarczające, czasami także po zmianie sytuacji politycznej niepotrzebne”²⁷. Na tę chwilę wydają się jednak jedynym skutecznym środkiem, który utrudni przekraczanie nielegalne granicy.

Władze Litwy i Łotwy traktują sterowaną przez reżim białoruski presję migracyjną jako poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego oraz regionalnego. Już w początkowej fazie kryzysu migracyjnego, który rozpoczął się w 2021 roku, oba państwa zdecydowały się na zaangażowanie sił zbrojnych oraz policji do wsparcia działań krajowych służb granicznych. Formacje te otrzymały uprawnienia do zawracania osób usiłujących nielegalnie przekroczyć granicę. Dodatkowo Litwa i Łotwa zwróciły się o wsparcie do unijnej agencji Frontex oraz zespołów NATO zajmujących się przeciwdziałaniem zagrożeniom hybrydowym.

²⁵ M. Lisiecki, *Obrona i ochrona granicy państwowej jako element bezpieczeństwa państwa*, Warszawa 1993, s. 3.

²⁶ Por. A. Zygula, *Bezpieczeństwo wschodniej granicy Polski wobec aktualnych wyzwań i zagrożeń*, „Cybersecurity and Law”, 2023, nr 2, s. 339.

²⁷ T. Ferenc, *Ceuta – afrykańskie wrota Europy*, „Pogranicze. Polish Border land Studies”, 2018, t. 6, nr 2, s. 161.

Wzrost ryzyka eskalacji konfliktu w regionie Morza Bałtyckiego, z wykorzystaniem zarówno środków hybrydowych, jak i potencjalnych działań zbrojnych, przyczynił się do intensyfikacji współpracy między Litwą, Łotwą a Estonią. Jej rezultatem było ogłoszenie 19 stycznia 2024 r. planu utworzenia tzw. bałtyckiej linii obrony²⁸. Inicjatywa ta zakłada stworzenie na granicach z Federacją Rosyjską i Białorusią rozbudowanego systemu zabezpieczeń, którego celem jest nie tylko ograniczenie nielegalnej migracji, lecz przede wszystkim wzmocnienie zdolności obronnych regionu w obliczu potencjalnych zagrożeń militarnych²⁹.

W odpowiedzi na trwający od 2021 roku kryzys migracyjny wywołany przez działania hybrydowe reżimu białoruskiego Polska wdrożyła szereg środków zaradczych w celu wzmocnienia ochrony swojej wschodniej granicy, która stała się jednym z głównych punktów nacisku w nowoczesnej konfrontacji asymetrycznej. Jednym z kluczowych środków administracyjno-operacyjnych było utworzenie w połowie 2024 roku tzw. strefy buforowej w pasie przygranicznym z Białorusią. Objęła ona odcinek o długości 60 km i szerokości od 200 metrów do 2 km, w którym wprowadzono ograniczenia w przemieszczaniu się osób nieuprawnionych. W połowie 2022 roku ukończono również budowę fizycznej bariery granicznej – zapory o wysokości 5,5 m – na 190-kilometrowym odcinku granicy z Białorusią. Choć bariera ta istotnie utrudnia nielegalne przekroczenia granicy, nie zapewnia pełnej szczelności. Z tego powodu Polska podjęła działania zmierzające do technologicznego wzmocnienia granicy, m.in. poprzez instalację systemów monitoringu, czujników ruchu i kamer termowizyjnych. Wszystkie te przedsięwzięcia są częścią szerszej zakrojonego programu *Tarcza Wschód* – największego w historii Polski projektu infrastrukturalnego o charakterze obronnym, który ma na celu nie tylko wyeliminowanie nielegalnej migracji i przestępczości transgranicznej, ale także zwiększenie zdolności odstraszenia przed potencjalną agresją militarną ze strony Rosji i Białorusi³⁰.

²⁸ Projekt zakłada budowę infrastruktury o charakterze obronnym, obejmującej m.in. systemy monitoringu i wykrywania, elementy mające utrudniać przemieszczanie się wojsk (takie jak rowy przeciwczołgowe), a także schrony i magazyny zawierające środki inżynierijne – w tym zapory przeciwczołgowe typu „jeże” i „zęby smoka” – możliwe do szybkiego rozmieszczenia w sytuacji kryzysowej. Z uwagi na ograniczoną głębię strategiczną państw bałtyckich, czyli niewielki dystans między granicą a infrastrukturą krytyczną i zapleczem logistycznym, utworzenie tej linii obrony uznawane jest za istotny element podnoszący poziom bezpieczeństwa oraz ograniczający możliwości prowadzenia działań sabotażowych i przestępczych o charakterze transgranicznym.

²⁹ F. Bryjka, *Ochrona zewnętrznej granicy UE i NATO przed Rosją i Białorusią*, „Polski Instytut Spraw Międzynarodowych”, 2024, nr 154.

³⁰ Zarządzenie nr 159 Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 2024 r. w sprawie Zespołu Sterującego do spraw *Narodowego Programu Odstraszenia i Obrony – Tarcza Wschód* (M.P. 2024, poz. 1085).

Współczesne wyzwania w zakresie bezpieczeństwa państwa, szczególnie w kontekście ochrony granic zewnętrznych Unii Europejskiej, wymagają coraz bardziej zaawansowanych środków kontroli i prewencji. Wschodnia granica Polski stanowi obszar szczególnie narażony na działalność przestępczą, zwłaszcza w związku z nasilającymi się zjawiskami nielegalnej migracji, przemytu oraz zagrożeniami hybrydowymi.

W odpowiedzi na te wyzwania polski rząd podjął czynności mające na celu istotne wzmocnienie infrastruktury granicznej poprzez wdrożenie nowoczesnej bariery elektronicznej. I tak 4 sierpnia 2025 r. została uruchomiona inwestycja o wartości blisko 280 mln zł, która objęła budowę i instalację 171,24 km systemu wyposażonego w 1 848 słupów oraz 5 028 kamer dziennie-nocnych i termowizyjnych³¹. Rozwiązanie to, oparte na zaawansowanej technologii nadzoru, pozwala na całodobowy monitoring granicy, zapewniając wczesne wykrywanie prób nielegalnego przekroczenia oraz identyfikację podejrzaną aktywności w strefie przygranicznej. Dzięki temu możliwe jest natychmiastowe reagowanie przez właściwe służby – Straż Graniczną, Policję czy Wojsko Polskie – co znacząco zwiększa efektywność działań prewencyjnych i operacyjnych.

Jak wskazano wyżej, nowoczesna technologia w ochronie granic pełni funkcję nie tylko kontrolną, lecz również odstraszącą. Obecność inteligentnych systemów detekcji zmniejsza prawdopodobieństwo skutecznego działania grup przestępczych, które dotychczas wykorzystywały trudny teren oraz niedostateczne zabezpieczenia do realizacji procederu przemytu ludzi, narkotyków, broni czy nielegalnych towarów. System monitoringu wizyjnego umożliwia rejestrację aktywności również w warunkach nocnych lub przy ograniczonej widoczności, co znacząco ogranicza przestrzeń operacyjną dla działań przestępczych. Tym samym bariera elektroniczna staje się istotnym elementem przeciwdziałania przestępczości transgranicznej, odpowiadając na wyzwania zarówno o charakterze kryminalnym, jak i geopolitycznym. Realizacja tak zaawansowanego systemu monitoringu znacząco zwiększa zdolność państwa do reagowania na zagrożenia kryminalne i migracyjne, stanowiąc jednocześnie istotne narzędzie w budowaniu odporności granic na działania destabilizujące. W dobie narastających napięć geopolitycznych i dynamicznych zmian w sferze bezpieczeństwa międzynarodowego takie rozwiązania stają się nie tylko koniecznością, lecz także standardem w skutecznej ochronie interesów państwa i jego obywateli.

³¹ *Wschodnia granica pod kontrolą nowoczesnej bariery elektronicznej i kamer, wiadomości lublin.pl*, <https://wiadomoscilublin.pl> (08.08.2025).

Zakończenie

Współczesne uwarunkowania bezpieczeństwa państwowego wskazują na konieczność traktowania granicy państwowej nie tylko jako linii podziału terytorialnego, lecz także jako kluczowego elementu systemu przeciwdziałania przestępczości, zwłaszcza w warunkach niestabilności geopolitycznej. Analiza danych statystycznych oraz zjawisk towarzyszących konfliktowi rosyjsko-ukraińskiemu pokazuje, że w ostatnich latach nastąpiły istotne zmiany w strukturze przestępczości popełnianej przez cudzoziemców w Polsce.

Nasilenie migracji, w tym presji migracyjnej sterowanej przez reżim białoruski, generuje ryzyko wykorzystywania granicy do działań hybrydowych, obejmujących m.in. dezinformację, prowokację, sabotaż infrastruktury krytycznej czy przerzut grup dywersyjnych. Przykłady incydentów z użyciem przemocy wobec funkcjonariuszy wskazują na rosnącą potrzebę doskonalenia procedur reagowania oraz wzmacniania potencjału operacyjnego służb.

Odpowiedzią Polski na te wyzwania stały się działania infrastrukturalne i technologiczne, w tym budowa bariery fizycznej na granicy z Białorusią, utworzenie strefy buforowej oraz wdrożenie elektronicznego systemu nadzoru wyposażonego w kamery i czujniki ruchu. Rozwiązania te wpisują się w szerszy program *Tarcza Wschód*, mający na celu zarówno przeciwdziałanie nielegalnej migracji i przestępczości transgranicznej, jak i zwiększenie zdolności obronnych wobec potencjalnych zagrożeń militarnych.

Wnioski płynące z analizy wskazują, że granica państwowa staje się współcześnie areną walki z przestępczością w wymiarze wielowymiarowym – kryminalnym, administracyjnym i obronnym. Skuteczna ochrona wymaga synergii środków fizycznych, technologicznych i operacyjnych, przy jednoczesnym zachowaniu równowagi pomiędzy bezpieczeństwem a ochroną praw człowieka. W warunkach konfliktu rosyjsko-ukraińskiego granica wschodnia Polski pełni nie tylko funkcję zapory przed nielegalną migracją, lecz również kluczowego elementu odporności państwa na działania destabilizujące.

Bibliografia

- Balawajder G., *Granice Unii Europejskiej w kontekście współczesnych wyzwań kryzysu uchodźczo-migracyjnego, brexitu i pandemii koronawirusa*, Opole 2022.
- Dittgen H., *World without Borders? Reflections on the Future of the Nation-State*, „Government and Opposition”, 1999, vol. 34.
- Dunin A., *Czwarta teoria polityczna*, Marki 2018.
- Grochalski S.M., *Konwencja z Prum – selektywna współpraca transgraniczna [w:] Silesia – date fabula narratora. Tekst ofiarowany profesorowi Michałowi Lisowskiemu*, Opole 2009.

- Kędzierski K., *Procedura pushback w świetle polsko-białoruskiego kryzysu granicznego. Głos w dyskusji*, „Studia Prawnoustrojowe”, 2024, nr 66.
- Kurzepa B., *Karnoprawne aspekty ochrony polskiej granicy państwowej. Wykroczenia graniczne*, „Prokuratura i Prawo”, 2023, nr 2.
- Lisiecki M., *Obrona i ochrona granicy państwowej jako element bezpieczeństwa państwa*, Warszawa 1993.
- Moraczewska A., *Transformacja funkcji granic Polski*, Lublin 2008.
- Sulkowski M., *Rosja i Zachód w geopolitycznym imaginariu Aleksandra Dugina* [w:] *Bezpieczeństwo granic – granice bezpieczeństwa*, red. D. Karczewski, R. Zenderowski, Warszawa 2023.
- Trojanowska-Strzęboszewska M., *Trzy oblicza unijnych granic. Polityka granic zewnętrznych Unii Europejskiej*, Warszawa 2011.
- Trojanowska-Strzęboszewska M., *Zmieniające się granice państwowe w Europie. Rozważania o funkcjach i naturze współczesnych granic* [w:] *Bezpieczeństwo granic – granice bezpieczeństwa*, red. D. Karczewski, R. Zenderowski, Warszawa 2023.
- Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (Dz.U. 2025, poz. 184).
- Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. 2025, poz. 914 z późn. zm.).
- Wolff-Powęska A., *Doktryna polityki w Niemczech*, Poznań 1979.
- Zarządzenie nr 159 Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 2024 r. w sprawie Zespołu Sterującego do spraw Narodowego Programu Odstraszania i Obrony – Tarcza Wschód (M.P. 2024, poz. 1085).
- Zombirt J., *Mechanizmy rynku wewnętrznego UE*, Warszawa 2009.
- Zyguła A., *Bezpieczeństwo wschodniej granicy Polski wobec aktualnych wyzwań i zagrożeń*, „Cybersecurity and Law”, 2023, nr 2.

The state border as an element of the fight against crime in the context of the Russian-Ukrainian conflict

Abstract

The article presents an analysis of contemporary state security challenges in the context of protecting Poland's eastern border, particularly in light of the consequences of the Russian-Ukrainian conflict and the migration pressure orchestrated by Belarus. It indicates that the evolving structure of crimes committed by foreigners requires an integrated approach combining legal, organizational, and technological instruments. Poland has responded to these challenges by implementing infrastructural and digital solutions such as a physical barrier, a buffer zone, and an electronic surveillance system within the framework of the “Eastern Shield” program. The author emphasizes that effective border protection demands inter-agency cooperation and a balance between security and respect for human rights, which together form a crucial element in strengthening the state's resilience to hybrid threats and cross-border crime.

Keywords: state border, crime, cooperation of services, Russian-Ukrainian conflict